

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**Волинський національний університет імені Лесі Українки**  
**Кафедра педагогічної та вікової психології**

**СИЛАБУС**  
**нормативної навчальної дисципліни**

**ПСИХОГЕНЕЗА ОСОБИСТОСТІ В НОРМІ ТА ДЕВІАЦІЇ**

підготовки доктора філософії (PhD)

за освітньо-науковою програмою «**Психологія особистості: генеза, здоров'я, безпека**»

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки  
спеціальність 053 Психологія

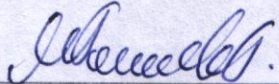
Форма навчання: денна / заочна

Луцьк – 2020

Силабус навчальної дисципліни «Психогенеза особистості в нормі та девіації» підготовки доктора філософії (PhD) за освітньо-науковою програмою «Психологія особистості: генеза, здоров'я, безпека», галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальність 053 Психологія

**Розробник:** Гошовський Я.О., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології

Силабус нормативної навчальної дисципліни затверджений на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології  
протокол № 1 від 27 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри:  проф. Гошовський Я.О.

Погоджено

Гарант ОНП

«Психологія особистості: генеза, здоров'я, безпека» проф. О.В. Лазорко

## I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання / заочна форма навчання
Кількість кредитів - 5	05- Соціальні та поведінкові науки Спеціальність - 053 Психологія  доктор філософії (PhD) за освітньо-науковою програмою «Психологія»	Нормативна (цикл професійна наукова підготовка)
		Рік підготовки - 6
		Семестр – 3,4
		Лекції - 44 / 22 год.
Загальна кількість годин: 150		Практичні (семінари) -20 / 10 год.
		Самостійна робота - 86 / 118 год.
		Форма контролю: екзамен - 4 / залік - 3

### II. Інформація про викладача

Гошовський Ярослав Олександрович

доктор психологічних наук

професор

завідувач кафедри педагогічної та вікової психології

+380509171793, <https://uk.wikipedia.org/wiki> ,

<https://orcid.org/0000-0003-3816-0619>,

<https://scholar.google.com.ua/citations>,

Дні занять: Середа, четвер

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру кожного вівторка з 14.00 до 16.00 в кабінеті № 201. Якщо аспірантам потрібна додаткова консультація, то час консультації узгоджується заздалегідь (електронна адреса:

[Hoshovskyj.Jaroslav@eenu.edu.ua](mailto:Hoshovskyj.Jaroslav@eenu.edu.ua)

або

[Hoshovskiy66@ukr.net](mailto:Hoshovskiy66@ukr.net); телефон : +380509171793).

### III. Опис дисципліни

#### 1. Анотація курсу

Освітній компонент «Психогенеза особистості в нормі та девіації» спрямований на вивчення специфіки розвитку особистості в нормативному та відхиленому/спотвореному ракурсах і спрямований на поглиблене вивчення

різномітних соціальних та сексуальних девіацій. Окремим важливим ракурсом постає теоретико-емпіричне вивчення генези особистості в парадигмі «депривація – девіація», а також пенітенціарна делінквентність. Важливими напрямками курсу є превентивна і ревіталізаційна (ресоціалізаційна, соціорекреаційна, психореабілітаційна та інші вектори психологічної допомоги девіантам) робота з ускладненими девіантними, адиктивними, делінквентними та ін. вибірками. Прикладні й емпіричні параметри освітнього компоненту можна реалізувати в розгалуженій мережі експериментальних майданчиків (ЗОШ, наркологічний диспансер, пенітенціарний заклад, школи інтернатного типу, Волинський Акме-університет), а також в межах діяльності лабораторій факультету психології.

**Преквізити:** Вивчення дисципліни базується на дисциплінах загального та професійного циклів підготовки попередніх років навчання. Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з дисциплін «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Соціальна психологія», «Спеціальна психологія», «Психокорекція», «Психологія життєвого шляху особистості», «Психологія депривації» та ін.

**Постреквізити:** Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні навчальних дисциплін «Психологія здоров'я особистості», «Основи когнітивної науки» та всіх інших освітніх компонентів соціономічного циклу.

## **2. Мета та завдання навчальної дисципліни**

**Метою** викладання навчальної дисципліни “ Психогенеза особистості в нормі та девіації” є формування системи фундаментальних теоретичних знань, практичних навичок і умінь з превенції, аналізу і розробки шляхів, способів і засобів вирішення проблем психічного розвитку людини в нормі та девіації на різних вікових етапах її онто- і соціогенезу.

**Основними завданнями вивчення дисципліни «Психогенеза особистості в нормі та девіації» є:**

- ознайомити з понятійним апаратом, методологією та методами психології розвитку особистості в нормі та девіації;
- засвоєння здобувачами освіти навчально-наукової літератури і першоджерел відповідно до тематичних ліній курсу;
- ознайомити із засадничими теоріями нормального та девіантного розвитку відповідно до різних психологічних напрямів, теорій, концепцій, шкіл;
- засвоєння аспірантами основних закономірностей, умов і рушійних сил психічного і особистісного розвитку людини в нормі та девіації;
- розкрити закономірності і специфіку нормальних та девіантних вікових змін психіки людини на різних етапах онто- і соціогенезу;
- засвоєння спеціальних дефініцій, видів і типів девіантної поведінки;
- вивчити соціальні, вікові й гендерні особливості прояву нормальної та девіантної поведінки особистості;
- оволодіти компетенціями виявляти зміст і види нормальної та девіантної поведінки особистості та визначальну роль у цьому фактора депривації;
- оволодіти вміннями визначати систему детермінант, що сприяє відхиленням у поведінці особистості;
- вивчити принципи, стадії, методи психологічної діагностики нормальної та девіантної поведінки на різних щаблях онтогенезу;
- оволодіння компетенціями щодо превентивної, консультативної, розвивальної та корекційної роботи з девіантними вибірками.

### **3. Результати навчання (компетентності)**

Освітній компонент спрямований на формування таких компетентностей:

#### **4. Результати навчання (компетентності)**

Освітній компонент спрямований на формування таких компетентностей:

**Інтегральна компетентність (ІК).** Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі соціальних і поведінкових наук та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики

#### **Загальні компетентності (ЗК):**

**ЗК2.** Здатність до критичного аналізу і оцінки сучасних наукових досліджень, генерування нових ідей під час вирішення дослідницьких і практичних завдань, комплексних та інноваційних проблем.

**ЗК-4** Готовність до створення та інтерпретації нових знань через наукове дослідження або інші передові вчення такої якості, що відповідають вимогам національного та міжнародного рівнів, до діяльності в інтернаціональних дослідницьких групах.

**ЗК-6** Здатність до самоменеджменту, планування і вирішення завдань задач власного професійного й особистісного зростання.

#### **Фахові компетентності (ФК):**

**ФК1.** Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

**ФК2.** Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.

**ФК3** Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

**ФК4.** Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

**ФК6.** Здатність і готовність приймати відповідальність за свої рішення в межах професійної компетенції у тому числі в ситуаціях ризику, виробляти нестандартні рішення в складних ситуаціях й досягати їх реалізації.

**ФК8.** Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

#### **Очікувані програмні результати навчання (ПРН):**

**ПРН1.** Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

**ПРН2.** Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

**ПРН3.** Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

**ПРН4.** Розуміння мети професійного й особистісного розвитку, оцінювання власних потенційних можливостей та обраних способів і шляхів розв'язання поставлених завдань.

**ПРН6.** Узагальнювати результати власних наукових досліджень у формі наукових звітів різних форм (тез, статей, доповідей, презентацій).

ПРН8. Застосовувати концепцію наукового дослідження, визначати етапи проведення експериментальної роботи; організувати інформаційний пошук, самостійний відбір і кількісну обробку наукової інформації, емпіричних даних та їхню якісну інтерпретацію; організувати дослідницьку роботу з узагальнення педагогічного досвіду освітнього або виховного закладу, освітньої структури тощо; проектувати, організувати й оцінювати реалізацію етапів психологічної експериментальної роботи з використанням інноваційних технологій.

#### 4. Структура навчальної дисципліни представлена у вигляді таблиць (денна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	У	Л	П	Л	С	К	Фор ма конт рол ю / бали
<b>Змістовий модуль I. Загальні проблеми психогенези особистості</b>							
Тема 1. Предмет і завдання курсу «Психогенеза особистості в нормі і девіації».	9	2	2		5		рефе рати, рабо та в груп ах / Зб.
Тема 2. Феноменологія нормального та девіантного психічного розвитку: основні поняття	1 3	4	2		7		рефе рати, ДС / Зб.
Тема 3. Превенція та вирішення проблем психічного розвитку	1 3	4	4		5		опит уван ня / Зб.
Разом за змістовим модулем 1	3 5	1 0	8		1 7		12б.
<b>Змістовий модуль II. Проблеми розвитку на різних вікових етапах</b>							

Тема 4. Проблеми розвитку в пренатальний та перинатальний періоди. Особливості психогенези дитини грудного віку (1 місяць - 1 рік)	<b>1</b> <b>1</b>	<b>4</b>	<b>2</b>		<b>5</b>	Опитування, дискусія / Зб.
Тема 5. Основні проблеми психічного розвитку дитини дошкільного віку	<b>1</b> <b>1</b>	<b>4</b>	<b>2</b>		<b>5</b>	реферати, робота в групах / Зб.
Тема 6. Проблеми психічного розвитку в молодшому шкільному віці (7-10 років)	<b>1</b> <b>1</b>	<b>4</b>	<b>2</b>		<b>5</b>	реферати, робота в групах / Зб.
Тема 7. Соціально-психологічні та психофізичні проблеми психогенези особистості на підлітковому етапі онтогенезу	<b>1</b> <b>5</b>	<b>6</b>	<b>4</b>		<b>5</b>	реферати, робота в групах / 6б.
Тема 8. Проблеми психічного розвитку в юнацькому віці (17-20 років)	<b>1</b> <b>1</b>	<b>4</b>	<b>2</b>		<b>5</b>	опитування, ДС / Зб.
Тема 9. Перебіг психогенези в період особистісної зрілості	<b>1</b> <b>1</b>	<b>4</b>	<b>2</b>		<b>5</b>	Опитування, презентації / Зб.

Тема 10. Інволюційна психогенеза та психологічні проблеми в літньому віці	<b>1 1</b>	<b>4</b>	<b>2</b>		<b>5</b>		рефе рати, рабо та в груп ах, / Зб.
Разом за змістовим модулем II	<b>7 9</b>	<b>2 8</b>	<b>1 6</b>		<b>3 5</b>		24б +4 б.  дода тков о за вист уп на конф ерен ції
Всього за навч.рік	<b>1 2 0</b>	<b>4 2</b>	<b>2 4</b>		<b>5 2</b>		<b>40б.</b>
<b>Види підсумкових робіт</b>							
<b>МКР</b>							<b>60 б</b>

**Інше:** аспіранти мають можливість відпрацювати пропущені заняття, виконавши індивідуальні завдання, реферати, конспекти. Аспіранти мають право отримати додаткові бали за підготовку статті та участь у конференції, яку проводить щорічно кафедра.

**(заочна форма)**

Назви змістових модулів і тем	Ус ьо го	Л е к ц .	П р а к. З а н .	С а м . р о б .	К о н с .	Фор ма конт ролю / бали
<b>Змістовий модуль I. Загальні проблеми психогенези особистості</b>						



Тема 1. Предмет і завдання курсу «Психогенеза особистості в нормі і девіації». Базові лінії курсу. Основні завдання	12	2			10	
Тема 2. Феноменологія нормального та девіантного психічного розвитку: основні поняття	9	2	2		5	реферати, ДС / 5б.
Тема 3. Превенція та вирішення проблем психічного розвитку	9	2	2		5	опитування / 5б.
Разом за змістовим модулем 1	30	6	4		20	10б.

#### Змістовий модуль II. Проблеми розвитку на різних вікових етапах

Тема 4. Проблеми розвитку в пренатальний та перинатальний періоди. Особливості психогенезу дитини грудного віку (1 місяць - 1 рік)	10	2			8	
Тема 5. Основні проблеми психічного розвитку дитини дошкільного віку	7	2			5	
Тема 6. Проблеми психічного розвитку в молодшому шкільному віці (7-10 років)	7	2			5	
Тема 7. Соціально-психологічні та психофізичні проблеми психогенезу особистості на	9	2	2		5	Опитування, презентації /

підлітковому етапі онтогенезу						5б.	
Тема 8. Проблеми психічного розвитку в юнацькому віці (17-20 років)	9	2	2		5	Опит ування, презентації / 5б.	
Тема 9. Перебіг психогенези в період особистісної зрілості	9	2	2		5	Опит ування, презентації / 5б.	
Тема 10. Інволюційна психогенеза та психологічні проблеми в літньому віці	9	2	2		5	Опит ування, презентації / 5б.	
Разом за змістовим модулем II	60	14	8		38	30Б. 20б. + 10б. підготовка статті і виступ на конференції	
Всього за навч.рік	90	20	12		58	40б.	
Види підсумкових робіт							
МКР							60 б

**Інше:** аспіранти мають можливість відпрацювати пропущені заняття, виконавши індивідуальні завдання, реферати, конспекти. **Додаткові бали** аспіранти мають можливість отримати за підготовку статті та участь у конференції, яку проводить щорічно кафедра.

### 5.ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Класифікація проблем нормального та девіантного психічного розвитку.
2. Типовість та унікальність психологічних проблем розвитку на кожному віковому відтинку онтогенезу.
3. Превенція психофізичних проблем розвитку дитини в допологовому пренатальному періоді розвитку.
4. Проблема відчуження й аутизму в психогенезі дошкільника.
5. Основні проблеми соціо-психогенези молодших школярів у девіантних сім'ях.
6. Психологія пубертату в контексті кризового девіантного розвитку депривованих підлітків.
7. Соціопсихічні наслідки кризи ідентичності та проблема професійного вибору юнаками в умовах негарантованої зайнятості.
8. Психологія «нормативні сімейних криз» і проблеми комунікативно-перцептивних конфліктів у проблемних сім'ях.
9. Переживання самотності в літньому віці та можливості його попередження.

### III. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Загальна оцінка за курс складається як сума оцінок за кожен з двох модулів: з балів, які отримує аспірант за навчальну діяльність – підготовку та виступи на практичних заняттях (за два модулі 30 балів) і виконання та захист індивідуальних завдань (10 балів). При цьому загальна кількість балів за поточну роботу не може перевищувати 40 балів.

<b>Поточний контроль (макс = 40 балів)</b>			<b>Модуль ий контрол ь (макс = 60 балів)</b>	<b>З а г а л ь н а к і л ь к і с т ь б</b>
<b>Модуль 1</b>		<b>М од у л ь 2</b>	<b>Модуль 3</b>	
<b>Зміст овий модул ь 1</b>	<b>Змістовий модуль 2</b>	<b>І Н Д 3</b>	<b>МКР</b>	

												<b>а лі в</b>
										10	60	1 0 0

(заочна форма )

<b>Поточний контроль (мах = 40 балів)</b>										<b>Модуль ний контрол ь (мах = 60 балів)</b>		<b>З а г а л ь н а к і л ь к і с т ь б а лі в</b>		
<b>Модуль 1</b>								<b>М од у л ь 2</b>		<b>Модуль 3</b>				
<b>Змістов ий модуль 1</b>		<b>Змістовий модуль 2</b>								<b>І Н Д 3</b>			<b>МКР</b>	
	Т 2			Т 5	Т 6	Т 7	Т 8		10		60		1 0 0	
	5			5	5		5							

### Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	

60 - 66	Е		
1 – 59	Ех	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

## ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

**Аспірант повинен дотримуватися всіх вимог щодо уникнення плагіату й дотримання норм академічної доброчесності.**

Оцінювання базується на врахуванні викладачем і аспірантом:

1. КОДЕКС академічної доброчесності у Волинському національному університеті імені Лесі Українки

[https://ra.vnu.edu.ua/akademichna\\_dobrochesnist/kodeks\\_akademichnoi\\_dobrochesnosti/](https://ra.vnu.edu.ua/akademichna_dobrochesnist/kodeks_akademichnoi_dobrochesnosti/)

2. Етичний кодекс психолога

(<http://nsj.gov.ua/files/1448287570%D0%95%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B0.docx.pdf>);

## ІV. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ.

1. Предмет, об'єкт і завдання психології розвитку особистості в нормі та девіації.

2. Структура психології розвитку та вікової психології як синтез сцієнтичних уявлень про нормальний та аномальний розвиток особистості упродовж життєвого шляху.

3. Змістово-функціональні зв'язки з іншими психологічними дисциплінами.

4. Місце і значення психологічного знання про норму й девіацію людської психіки у системі загальних психологічних знань.

5. Розвиток як базова філософсько-психологічна категорія у понятійному апараті всіх наук про феномен людської особистості.

6. Дефініція „розвиток” як потужний процес еволюції різноманітних способів взаємодії індивіда з навколишнім світом у процесі його онтогенетичного становлення.

7. Нерівномірність, гетерохронність, спіралеподібність, асинхронність, хвилевий характер, циклічність психічного розвитку.

8. Онтогенез психіки (психогенеза) як незворотна послідовність ускладнених структур, у якій генетично пізніші структури виникають із більш ранніх і включають їх у себе у видозміненому вигляді. Філогенез. Історіогенез. Соціогенез. Дизонтогенез. Ортогенез.

9. Біологічні та соціальні детермінанти проблем розвитку. 10. Класифікація проблем психогенези особистості.

Визначення понять «норма», «девіація», «відхилення», «особистісні збочення», «девіантна поведінка».

12. Культурно-історична детермінація норми та її обов'язковість/відносність. Нормогенез, два основні підходи до нормогенезу: соціально-історичний і системно-

конструктивний. Нормогенез (психогенеза) у концепції генетичної психології (С.Максименко).

13.Чинники, які зумовлюють проблеми психічного розвитку. 14.Класифікація проблем психічного розвитку.

15.Кризи психічного розвитку. Види криз. Причини і механізми перебігу криз.

16.Вікові кризи в періодизації Л. С. Виготського. Класифікатор проблем дитини: змістовний і віковий підходи.

17. Проблеми розвитку в пренатальний та перинатальний періоди.

18.Криза зачаття. Попередження проблем психічного розвитку до пологів.

19.Проблеми перинатального розвитку упродовж пологів.

20.Передпологові страхи та їх корекція. Проблема материнства неповнолітніх дівчаток.

21.Криза народження.

22.Криза першого року життя.

23. Особливості кризи трьох років. Материнська, сенсорна, комунікативна й ін. види депривації та їхній негативний (гальмівний, нівеляційний) вплив на нормальну психогенезу дитини.

24. Основні проблеми психічного розвитку дитини дошкільного віку

25. Криза трьох років та її загострення (пустощі, капризи, упертість, негативізм) за неправильних дій батьків.

26.Страх і тривога в ранньому дитинстві.

27.Проблеми психічного розвитку в молодшому шкільному віці

28.Симптоматика кризи 6-7 років. Розлади загальної психологічної готовності до навчання в школі (фізична, емоційна, вольова, мотиваційна, когнітивна, психомоторна та ін.).

29. Дефекти, які ускладнюють навчання (дислексія, дисграфія, дискалькулія, гіперактивність, синдром дефіциту уваги).

30. Соціально-психологічні та психофізичні проблеми психогенези особистості на підлітковому етапі онтогенезу

31.Підліткова криза. Проблеми в навчальній, пізнавальній діяльності. Дисфункції провідного виду діяльності – спілкування. Специфіка прояву почуття дорослості.

32. Типові підліткові комплекси й адикції. Девіантні та делінквентні антиреферентні пріоритети, неформальні групи, підліткові субкультури.

33. Проблеми психічного розвитку в юнацькому віці. Проблеми соціального і професійного самовизначення.

34. Криза ідентичності. Феномен юнацького максималізму.

35.Сексуальні орієнтації: гомосексуальність, транссексуальність інші сексуальні девіації.

36.Проблеми психічного розвитку в перший період зрілості.

37.Криза середини життя. Проблеми соціального самоствердження.

38.Ціннісні переживання, пов'язані із зміною ставленням до здоров'я, зміною аксіологічної системи у ставленні до соціуму і до самого себе.

39.Інволюційна психогенеза та психологічні проблеми в літньому віці. Зміст кризи, цілісність проти відчаю. Перебудова самоствавлення.

40. Роздуми про сенс життя і страх смерті. Втрата сенсу життя. Зміни загальної працездатності. Психологічне ставлення до хвороби.

41.Кардинальні перепади способу життя і переживані з приводу цього проблеми.

- 42.Самотність (ізоляція та самоізоляція, нерозуміння і байдужість мікро- і макросоціуму).
- 43.Психологічні особливості подолання неблагополуччя, недоліки соціального захисту літніх.

## У. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

### Основна:

1. Божович Л.И. Психологические закономерности формирования личности в онтогенезе. Вопросы психологии. 1976. № 6. С. 45–53.
2. Выготский Л.С. Собрание сочинений : в 6 т. Москва : Педагогика, 1982. В 6 т.
3. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості: [монографія]. Дрогобич : Коло, 2008. 480 с.
4. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития. 9-е изд. Санкт-Петербург: Питер, 2004.
5. Лангмейер И., Матейчек З. Психическая депривация в детском возрасте ; пер. Г.А. Овсянникова. Изд. 1-е русск. Прага : ЧССР : Авиценум. Медицинское издательство, 1984. 334 с.
6. Лебединский В.В. Нарушения психического развития у детей. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1985. 166 с.
7. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. Москва: Изд-во МГУ, 1981. 583 с.
8. Максименко С. Д. Генезис существования личности. Киев : Издательство ООО “КММ”, 2006. 240 с.
9. Максименко С.Д. Генетическая психология. Москва : “Рефл-бук”, Киев : “Ваклер”, 2000. 319 с.
10. Максименко С.Д. Генетическая психология: проблемы и перспективы. Журнал практикующего психолога. 1998. № 4. С. 64–80.
11. Максименко С.Д. Генетичне дослідження психіки. Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології : матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 35-річчю наукової та педагогічної діяльності академіка С.Д. Максименка (17-18 грудня 2001 р., м. Київ). Т.1. Київ : Міленіум, 2002. С.7–13.
12. Максименко С.Д. Основи генетичної психології : навчальний. посібник. Київ : НПЦ Перспектива, 1998. 220 с.
13. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури. Київ : Наукова думка, 1998. 226 с.
14. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі : [ В 2 т.] . Київ : Форум, 2002. Т.1. 319 с.; Т.2. 335 с.
15. Максимова Н.Ю. Психологія адиктивної поведінки : навч. посіб. Київ : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2002. 308 с.
16. Психогенеза особистості: норма і девіація : зб. наук. статей і тез ; гол. ред. Я. Гошовський. Луцьк (2010-2020 рр.)

### Допоміжна :

1. Баттерворт Дж., Харрис М. Принципы психологии развития. Москва: "Когито-Центр", 2000. 350 с.
2. Возрастная и педагогическая психология: хрестоматия: учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений / Сост.: И.В. Дубровина, А.М.

Прихожан, В.В. Зацепин; Рец.: А.В. Захаров, В.В. Рубцов. Москва: Академия, 2003. 368 с.

3. Возрастная психология : развитие человека от рождения до поздней зрелости: учебное пособие для студентов спец. вузов. / рец.: В.П. Зинченко. Москва: ТЦ Сфера, 2006. 464 с. Библиогр.: с. 460-461

4. Гошовський Я. Психологія девіантної поведінки: навч.-метод. посібник. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2010. 286 с.

5. Кляйн М., Айзекс С., Райвери Дж., Хайманн П. Развитие в психоанализе / М. Кляйн. Москва: Академический Проект, 2011. 512 с.

6. Horney Karen *Neurosis and Human Growth : The Struggle Toward Self-Realization*. W. W. Norton & Company. Inc., 2011. 400 p.

7. Goldberg I. Internet Addictive Disorder [Electronic resource] . [Cited 2010, 8 Dec.]. Available from: <http://www.psycom.net/iadcriteria.html>

8. Kaminska O.V. Impact of Internet addiction on the individual. *Science and education a new dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, II (15), Issue: 30, 2014. P. 99–103.

9. Magnusson D. The person approach : Concepts, Measurement Models, and Rresearch Strategy. *New Directions for Child and Adolescent Development*. 2003. Issue 101. P. 3–23.

10. Peters F. Theories of consciousness as reflexivity. *The Philosophical Forum*. 2013. Vol. 44. P. 341–372.

11. Safer Internet Programme 2009-2013. Europe's information society thematic portal. [Electronic resource] – Available from:

[http://ec.europa.eu/information\\_society/activities/sip/policy/programme/current\\_prog/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/policy/programme/current_prog/index_en.htm)

12. Shamne A.V. The conceptual model of psychosocial development in the period of adolescence. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2013. Vol. 3. P.165–169.

13. Willoughby, T. (2008). A short-term longitudinal study of Internet and computer game use by adolescent boys and girls: Prevalence, frequency of use, and psychosocial predictors. *Developmental Psychology*, 44, 195–204.

14. Young, K.S. (2011). Clinical Assessment of Internet-Addicted Clients. *Internet Addiction: A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment*. Eds. K.S. Young, Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, 19-35.

15. Young, K.S., & Abreu, C.N. (2011). Closing Thoughts and Future Implications. *Internet Addiction: A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment*. Eds. K.S. Young, Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, 19-35.

### Інтернет-ресурси:

<http://psychology-online.net/>

[http://lib.prometey.org/?sub\\_id=34](http://lib.prometey.org/?sub_id=34)

<http://studme.com.ua/psihologiya/default.htm>

[http://www.twirpx.com/files/#files\\_psychology](http://www.twirpx.com/files/#files_psychology)

<http://psyjournal.ru/>

<http://www.internet-biblioteka.ru/psychology>



[https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/pochatkova-shkola/poradi-psihologa/poradi-dityachogo-psihologa-svitlani-rojz?fbclid=IwAR0E1KVVMgx2pMr0OtHhynrbwGMf6ULMm7qfhytALVxbjMM4kuQ8Vtf9Rtohttps://rada.info/upload/users\\_files/41765931/b990b25a7ad8f4521f50623a0d7e50c4.pdf](https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/pochatkova-shkola/poradi-psihologa/poradi-dityachogo-psihologa-svitlani-rojz?fbclid=IwAR0E1KVVMgx2pMr0OtHhynrbwGMf6ULMm7qfhytALVxbjMM4kuQ8Vtf9Rtohttps://rada.info/upload/users_files/41765931/b990b25a7ad8f4521f50623a0d7e50c4.pdf)<http://psychology-naes-ua.institute> <https://www.facebook.com/Кризовий-центр-медико-психологічної-допомоги-1603253909889450/>[http://lib.prometey.org/?sub\\_id=34](http://lib.prometey.org/?sub_id=34)  
<http://www.booksgid.com/psihologija/>  
<http://childpsy.ru/>